

Šmarnic nikar!

(Slika iz življenja. — Spisal *F. S. Finžgar.*)

Majev vzduh, mehak in voljan kakor svila, dišeč kakor čaša lilije in jasen in svetel kakor biser. — —

In trepetali so tičji spevi po tem zraku n ga pihljali in zibali, da je zvenelo, kakor da bi vetrič pod vedno jasnim nebom italijanskim dramil Eolovo harpo. A zabučal je veliki zvon, zadoneli so njegovi manjši bratci, in poln akord je plaval pod sinje nebo, da so utihnili pevci krilatci, presedli se z vejice na vejico, zganili z drobno glavo in posluhnili to bučanje, te zvoke, ta mogočni akord, ki je plaval nad njimi vzneseno, orjaško kakor dolga perot jastreba nad jato vrabičev. In prisluškovali so to donenje samo za časek, a niso se ga zbal, niso zatrepotali. Više so sedli na cvetne brste in glasneje in krepkeje zažvrgoleli — — — —

Sredi vrtov, kjer so peli na cvetočih vejah tiči, mimo goste zelene seči, kjer so bila spletena nova gnezda, se je vil dolg, dolg sprevod. Korakoma je stopalo šest nosačev, a pri vsakem koraku je zatrepotalo in zašumelo bujno cvetje na rakvi. Bele teje — *albae roseae* —, bele kakor lice Venere izklesane iz najčistejšega marmorja, so se pripogibale in drhtele ter se kakor obnemogle naslanjale na široke palmove liste, ki so krili rakev, da ni bilo videti desk. Le tu in tam so skozi zelene palmove prste prosevali pozlačeni robovi, ki so se lesketali v majevem solncu. In na tem cvetju so se iskriale kapljice blagoslovljene vode, s katero so kropili rajnega Julija — samotarja.

Zdrsnila je rakev v tesno jamo. Množica borno oblečenih deklic in dečkov se je prišla do jame, in iz drobnih suhih roki so se usuli šopki na krsto, da so jo zagrnili in pokrili z gomilo majevega cvetja.

Tak pogreb, toliko ljudstva, — in vendar ni bilo ob jami nikogar, ki bi bil zajokal

in zaihtel za njim ter vzdihnil: Ni ga, več ga ni mojega Julija! Ne soproge ne otrok, ne matere ne očeta, ne sestre ne brata — nobenega ni bilo ob grobu. — Množice so se pa vračale, in njih šepet se je strnil nad pokopališčem v jeden sam bolesten vzdih: Ah, škoda, škoda — — —!

I.

Pred dvajsetimi leti je bil tudi maj — tak majev dan kakor danes. Trije mladeniči so stopali po peščenih stezi kvišku po strmem robu.

Ves breg je bil odet z mladim cvetjem, po katerem so šumele čebele, posedali metulji, brenčali kosmati čmrlji. Smreke so potile dišečo smolo, leska je že otresala dolge mačice, tu in tam je stala divja črešnja v belem cvetnem snegu. Globoko so dihali mladeniči in vsrkavali gozdni vonj. Ogrel so se na strmini. Žametaste čapke so pomaknili nazaj, kakor oglje črne rudarske bluže so odpeli, da je veter poigral z mehkim suknom, in da so se lesketale rumene vrste drobnih pozlačenih gumbov. Med to trojico je bil Julij Strug, krepak mladenič, rudarski élève. Okrogli obraz mu je obrobljala črna kratka brada, skozi katero je na licih še prosevala zdrava cvetoča polt. Bil je zares čvrst, moškolep mladenič osemindvajsetih let. Taiste starosti sta bila njegova nekoliko šibkejša tovariša.

Krepko so stopali molčé drug za drugim. Dospeli so na vrh. Oddihali so se. Najmilejše zelenje se je razprostiralo okrog, vsa narava je bila živa, vsa je trepetala in šumela, tiho skrivnostno, a vendar veselo in koprneče, kakor bi se čul šum brstečega listja, odpirajočih se cvetnih čaš — — — Življenje se je porajalo z neizmerno silo, vse je hrepenelo iz zemlje na dan — na veseli dan življenja iz zimske smrti, vse se gnetlo in

tlačilo ven ven — k luči, k božjemu solncu. Vsaka travica, vsak cvet, vsak list — vse je bilo mlado, na novo porojeno, nedotaknjeno, čisto. Gledalo je v to zlato vročo solnčno oblo kakor dete iz materinega naročja. Ni vedelo, da bo to solnce še žgalo in morilo, ni vedelo vse to cvetje, da pride čas viharja, da pride doba sadú — da bo vsa ta mehka mladost potrta, pokončana in osuta. — Jednako kodrastemu detetu je gledalo vse to popje in cvetje iz naročja zemlje v solnčne pramene. In taista moč življenja, taisto kopnenje je od narave odmevalo v dušo Julijevo in se v njej strnilo v najlepšo harmonijo, da je pevala s tiči, dehtela z vijolicami, šumela kakor bister studenec in hrepenela kvišku kakor brsteča vejica kvišku k luči — k življenju. Bilo je svobodno to srce kakor tica v zraku, a vendar je hrepenelo in ljubilo življenje, katero se je pred kratkim šele razprostrlo pred njim in mu zagotovilo: „Vroč je boj za obstanek, prijadral si v varno luko belega vsakdanjega kruha!“

II.

Ljubezniv je grad Balkovič. Ni velikanski, a prostoren vendar in tako lepo vtaknjen med zelenje na solnčnem bregu kakor popek sredi zelenih listov. Pod njim pa izvira potočič in curlja in skaklja po kamencih in se izliva v grajski tolmun, ki je obrobjen s črnim lesom kakor devino oko z gostimi črnimi vejicami.

In tako je bilo veliko oko grajske Tonete, kakor bi nebo odsevalo v tolmunu, in vejice tega očesa — kakor gosti vitki les ob njegovih bregovih. V pisanem čolnu je veslala tistega dne po jezercu, veslala in pela, zibala se v čolnu in se sukala po gladki vodi živahno, razposajeno, jednako postrvicam, ki so rajale pod vodo in poskakavale za muhami, ki so rojile nad gladino.

Mama je sedela na bregu v senci cve-točega kostanja, ko so prišli Julij in tovariša mimo tolmana.

Pozdravili so se iskreno. Znana sta bila ž njo Julijevo tovariša, a on jo je videl prvič.

S klobuki so potem mahali in pozdravljali Toneto sredi jezera.

„Ah, to dekle! Ne sluša me! Tako se muči in žene, da bo prišla vsa potna in rosna — — Prehladila se bo in skupila preveč — in me ne sluša!“

„Milostna, ako dovolite, vzamemo drugi čoln in ulovimo hčerko“, poprosi dvorljivo se priklonivši dr. Jaroš Cegnar.

„Izvolite, prosim; Vas bo rajša slušala!“ Stopili so v večji čoln. Julij je prijel vesli, Jaroš je vodil krmilo, tretji, Vencel Vitež je sedel čolnu na kljun.

Odrinili so.

„Toneta! Lovimo vas, gospa mama je dovolila!“

„Za mano!“ Nad vodo je zazvenel poreden smeh. Toneta je odložila slamnik, vzravnala se na sedežu, z belimi rokami poprijela veslo krepkeje, in dolgi lahki čolniček je šinil kakor riba po vodi. Čoln, v katerem so bili mladeniči, je bil težji in neokreten. Strug je veslal z vso eneržijo. Vesli sta se globoko zarezali v vodo in kar šibili v rokah Strugovih. Čoln je brzel po vodi, in razdalja se je krčila vedno bolj in bolj. Ali Toneta ni bila samo krepka veslačica, umela je tudi zvito taktiko. Nalašč je veslala polagoma, ko so se bližali ozkemu koncu zaliva, kjer je odtekala voda in gonila grajski mlin. Julij je veslal še vedno z isto silo. Za Toneto se ni oziral, saj je vodil krmilo Jaroš.

„Smo že skupaj!“ zaklical je gospici Jaroš.

„Bomo videli“, odzvala se je poredna nagajivka. Kakor vrtavka se je zasukal čoln in smuknil tik obrežja nazaj na „odprto morje“. Težji čoln je prišumel z vso hitrostjo proti bregu, in nakrat so vsi omahnili v njem — čoln je sedel na pesku v plitvi vodi. Z vesli so ga morali dvigniti in pahniti nazaj na globoko.

Sredi tolmana je pa ploskala Toneta vsa radostna in klicala:

„Gospod doktor! Smo že skupaj!“ — —

Predno so preganjavci prišli do srede, poskočila je Toneta že iz čolna na breg in zasopla sedla k mami ter si pahljala z belim slamnikom razpaljeno lice.

„Občudujem vas, gospica, izbornost ste veslali“, poklonil se je Julij Strug Toneti, ko so ga predstavili. Ona se mu je pa samo prostodušno nasmehljala in ga krotko pogledala.

Strugu je bil pa ta smeh ugodnejši kakor ves zbor tičev, katerim se je čudil prej, lica milejša kakor najrahljši cvet, in zobje med polnimi ustnicami belejši kakor šmarnični zvončki.

Mama je povabila izletnike na južino. V grajski lopici sredi vrta, kjer so vonjali tulipani, hijacinti, narcisi, vijolice, šmarnice, da se je pretakal kakor zračna reka balzamski duh povsodi, so sedeli ob pregrnjeni mizi in se imeli dobro, izvrstno, kakor ščebe-tajoče senice za vrtom, kakor medú omamljeni metulji po gredicah.

Skoro se je mračilo. Vstali so, da odidejo. Toneta je natrgala za Jaroša in Vencla svežih šmarnic, za Julija je pa odpela svoj šopek iznad prsij in mu rekla:

„Ceprav sem zmagavka v današnji povodni bitki, vzemite vendar s seboj te trofeje — od mene.“

V trenutku ji je poljubil Julij roko, pripel si šopek in prvič celo popoldne je bil v zadregi, kaj bi rekel.

Vrnili so se. Jasna noč, milijoni zvezd, v naravi še vedno isti pomladni šepet, isto hrepenenje po luči — po prostosti. In Julije-va duša je pevala in vriskala — a drugače kakor prej. — Srce je začutilo hipoma neko tesnobo — nič več ni bilo svobodno.

III.

Poletje je prišlo. Ljudje niso več iskali solnca, ne, bežali so pred njim in se skrivali pred soparno žigo po sencah. Majevo cvetje, katero je tako koprneče sililo za solncem, je ovelo povešalo glavice. A glava ni klonila Juliju. Veselega in jasnega so gledali cvetovi, ki so rastle ob stezici, ki je vodila po bregu do grada. Kadarkoli je

utegnil, hitel je po tej poti do tolmuna, po katerem ni Toneta več bežala pred njim.

Minulo je vroče poletje, potihnilo gromi, ugasnili bliski, drevje se je obletavalo, trava rumenela, megle so legale na zemljo, iz katerih je dolgočasno pršalo. Prišla je dolgočasna jesen, a se kmalu prelevila v trdo zimo.

Solnce je sijalo skozi okna v Julijevo sobo. Pri oknu na stojalcu so stali trije lončki, in v njih je bilo bujno temnozeleno listje šmarnic. V srednjem lončku je že razpustila jedna troje čašic, okroglih zvončkov z rumenkastim betičem v sredi. Julij je stal pri stojalcu. Solnce mu je gledalo v jasni obraz, na katerem je trepetal zadovoljen nasmeh. Ves zamaknjen je bil v cvet, in ti skromni beli zvončki so cingljali in pozvanjali njegovemu srcu. Kako jih je zaželel, koliko se trudil, zalival, grel in nosil na solnce te šmarnične sadike, katere je naročil iz velikega mesta. Ko je prišel iz pisarne — prva pot k lončkom; ko je odhajal, jemal je zopet slovo od njih. Pazil je nanje, kakor da bi imel bisere zagrebene v črni prsti. Že je skoro obupaval, da jih vzgoji. In danes, glej, sad skrbnega truda! Še par dnij, in vse se bodo razpustile, in on potrga te miljenke in jih ponese njej, katera jih tako ljubi, in jo iznenadi sredi zime s šmarnicami. In potem jo zaprosi od mame, ki ga čisla in ga ima rada in jo privede domov, da bo njegova, samo njegova do groba. Mislil je, dolgo in mnogo mislil, zaptapljal se v sladke sanje, da ni vedel, kdaj je zadnji žarek zapustil snežno belino razcvele cvetke.

Vzdramil se je, vzel klobuk in sukno. Ko je natikal rokovice, gledal je še od vrat proti lončkom in se še vedno nasmihal. A premračno je že bilo, da bi bil zapazil drobne- nega pajka, ki se je spustil na nevidni nitki izpod stropa, zazibal se nad lončkom in obvisel na zelenem listu.

(Konec.)

„Prestavljen, prestavljen, moj dragi. Na Dolenjsko pojde osrečevat pohlevne slovenske ovce s svojo nestrpnostjo. Pri nas ni zraka zanj. Mi smo mu posvetili, to se pravi: ti in jaz.“

„Hvala Bogu!“

„In božji previdnosti. Na svidenje!“

Šenica je bil že pri vozu, ko vzklikne: „Glej, no! Kaj bi bil skoro pozabil? Gospa, kje ste pa, gospa!“ zavpije skozi vežo v kuhinjo.

Iz družinske sobe se prikaže drobna glavica in majhna ročica je bila kmalu potem

v njegovi desnici. Josip je spodobno stisnil radodarno roko, ki mu je tolikokrat postregla z krepčevalno pijačo, stisnil in poljubil ter gospe kumici zelo, zelo ustregel, zakaj take olike ne zna v Podgorju vsakdo. Zato mu je tudi nekaj pošepnila na uho: „Kdaj bo svatba?“ in voščila več nego trikrat srečno pot.

Na prag za njim pa vendar ni stopila, zakaj „ž njim“ sta bila danes zopet na kratko, in Josip je odšel, da ga ni vpričo pohvalila, kako je vljuden. (Dalje.)

Šmarnic nikar!

(Slika iz življenja. — Spisal F. S. Finžgar.)

(Konec)

IV.

V gradiču balkoviškem so imeli gosti. Poleg znancev je bila še gospa teta s hčer-kama in malim sinčkom in tega odgojiteljica, sloka in suha ženska, mrčeznega obraza, kakor da bi bila huda nase in na ves svet. In s to teto je prišel mlad častnik Viktor pl. Heffer. Bil je to pač človek velikomestnih manir, pretiranega kretanja, nosljajočega izraza in neizmerno ponosen na sablo in zveneče srebrne ostroge. Z moškimi je občeval sicer prijazno, a iz vsakega stavka mu je donela oficirska samopašnost in oholost. Konji, hrti, plesi in rafinirano igranje z nesrečnimi ženskimi — to je bil vedno predmet najtemeljitejših njegovih govorov. Sicer se je čimpreje otrešel moške družbe in se oprijel gospic in zlasti zbral in osredotočil vso dvorljivost krog grajske Tonete. Tisočkrat pogrete fraze so mu tekle medeno gladko z gibkega jezika. Toneta je bila bogata, bila izobrazena, a ni bila razvajena in sveta ni poznala. Zato se ji je zdel ta Viktor kot člen čisto drugega sveta silno zanimiv, priljuden, zabaven — in v tej tesni in fini obleki — naravnost krasen, dočim ga je Julij obsodil: blaziran sitnež.

Odgojiteljica je sedla h klavirju. Mehanski so se zganili tenki koščeni prsti po tipkah, po salonu se je zazibal valček.

Plesali so prvič — šetali — in zopet plesali — in zopet šetali. Toneta je nosila pripete Julijeve šmarnice. — Sedli so krog mize in pili čašo starine. — Odgojiteljica je pa igrala dalje — igrala in mižala ter fantazirala v lahkih melodijah, iz njih prehajala v bučno drvenje, kakor šumi morje, kot se tepó valovi v strastnem viharju — potem pa zopet pojemala — bolj in bolj — kakor da bi ugašala luč življenja. „Grand Dieu! ma vie malheureuse!“ Globoko je vzdihnila in iz fantazije je stopila zopet med zemski vrtinec in iznova zaigrala za ples.

Julij še ni plesal s Toneto. Viktor je bil gost — ni mu mogel braniti, zlasti ker formalne zaroke ni bilo med njim in Toneto. A vendar ga je nekaj grabilo in grizlo, da je plesal nemirno, viharo, strastno. V živahnem vrtincu se prisuče mimo častnika. Prebledel je. Ustnice je stisnil in plesal še strastneje. Častnik je imel njegove šmarnice. — — —

Kakor da je demon planil v njegovo srce, tako se je hipno izpremenil. Ves srd je hotel

pluskniti na dan, gnal ga je do pl. Hefferja, da bi mu iztrgal cvet in ga pohodil in pomandral ko strupeno golazen.

A ni zmagal srd, zmagal je on. „Krinko, krinko“ je vzdihal v duši. „Svet je komedija, karneval, ergo — krinko na lice!“

Nadel si jo je umetno krinko, ki je izborna lagala in kazala najgorji kontrast tega, kar je bilo v njegovi duši. Bil je vesel, razigran, šegav, dovtipen, pel je in napival, da je kar vrelo iz njega kot šampanjec iz buteljke. Usmilil se je celo zapuščene odgojiteljice ter se ji dobrikal kakor najplemenitejši krasotici.

Sani so drvele mimo zamrzlega grajskega tolmana. V ledenem zrcalu si je ogledaval mesec okroglo lice. „Ti zlobna voda, le zamrzni; saj si ti početek moje nesreče. Kot ti, tako je v meni zmrznilo nekaj, a ti se otajaš — jaz nikdar!“ Julij se je zavil tesneje v kožuh in molčal. Kraguljčki so pa kraguljali in zvonili ob pogrebu ljubezni. —

V.

Julij je zatreščil vrata svoje sobe, da so okna zašklepetala, — da se je potresel pod, in da sta se zbudila gospodar in gospodinja in sta mislila, da je nekdo ustrelil.

„Ali slišiš?“

„Moj Bog, kaj jel!“

Nad njima so se oglasile trde stopinje Julijeve.

„Nič ni, Strug je vrata zaprl.“

„Pa tako trdo, saj jih sicer nikoli!“

„No, pili so malo več —.“

„Saj on ne pije — —.“

„Zaspi in pusti me!“

Strug je pa šel od vrat, kakor je hodil že nekaj časa, naravnost k oknu, kjer so bile na stojalu šmarnice.

Luna je razsvitljala sobo. Pri lončkih je obstal in se zagledal s trpečim pogledom vanje. Potem je pa hrupno odprl okno in lonček za lončkom je frčal na zmrzla tla, kjer se je razbil na sto črepinjic. Ko je zaškrtal zadnji na tleh, nagnil se je Julij skozi okno in videl na belem snegu tri črne lise,

kjer se je sesula prst iz lončkov, krog in krog so bile pikaste pege — kosci ilnate posode.

„Razbito! Tako! Nihče vas več ne sceli — mojega srca tudi ne. Hu — — —.“ Nočna tihota je pogoltnila kruto kletev. Šipe so zopet zazvene, okno se je zaprlo — Strug je pa hodil po sobi gori in doli.

Po ušesih mu je zvenelo, kri mu je burila v glavo, da se je prijemal z mrzlo roko za čelo, po vsem životu se je tresel in drgetal jednako trepetliki, srce ga je bolelo, v dušo je legal mrak.

Videl je lokavega častnika, kako se mu satanski reži s tistim zločestim nasmehom, videl je, kako oklepajo njegovi dolgi prsti Toneto, in zdeli so se mu kakor kremplji jastrebovi, katere zapiči ta ropar v drobno telo golobice. In dvignil je pest, udaril ob mizo, mimo katere je stopal, da je odskočil tintnik in se je pocedilo črnilo po belih tleh.

„Ne bo je imel, nikdar — nikdar! Pasti mora, mora mi pod sablo! Zakaj sem se učil boriti, zakaj sem bil prvi borec — da bi tega ne izrabil? Pozovem ga jutri takoj, za rana, da mi ne uide ta glupec — in priporim si jo, ker brez nje — brez nje —.“

Tok mislij mu je zastal, hrup v duši je potihnil za trenutek, kakor preneha najsilnejši vihar, da završi in zatuli potem še ljuteje.

„Brez nje? — brez nje —“ je ponavljal.

„Kaj pa je ona? Ženska, katero uniforma omami, ženska ki frazam veruje, ženska omahljiva, brez trdnega značaja — kaj — brez take ne morem živeti? Da, da, ne morem, a moram, ker s tako nečem — nikdar! — In vendar, on je vzrok, njemu osvetlo!“

Hodil je hitreje po sobi, čelo je bilo razbeljeno, žile so kar trepetale, srce je pa kljuvalo in bilo ko kladivo. Misli so se mu zamotale v tak svitek, da ni videl nikjer reda, nikjer konca ne začetka. Glava mu je bila labirint, on sam pa je begal po tem labirintu ko večča po razsvetljeni sobi in omočen obletaval zestrto luč, hrepenel po njej, a ni mogel do nje. V glavi se mu je pričelo vrteti, bolela ga je, da je stiskal

senci, kakor da bi se bal, da mu je ne raznese. Po ustih je začutil razpaljeno sušo, prijel je za kozarec pri postelji in v dušku izpil vodo. Potem je omahnil na posteljo ter zrl v noč in vihar, ki sta se igrala ž njim ko morje z orehovo lupino. Živci so mu otrpneli, oči so se zaklopile, pogreznil se je v kaotični vrtinec in zadremal za trenutek in v snu nadaljeval kruti boj. — —

S sunkom, kakor bi ga prešinila drzna moč po vseh udih, se je stresnil in prebudil. Planil je s postelje. V ustih ga je zopet žgalo, jezik se mu je prilepljal na nebo, ob ustnicah je bilo nekaj ko posušene pene. Prižgal je luč in si natočil drugi kozarec vode. Luč je blagodejno vplivala na njegovo razgreto domišljijo. Mirno je sedel na postelji in srepro zrl v svečo.

Dolgo je zrl kakor brez mislij, brez čuta. Obraz se mu je čimdalje bolj prelival v sarkastični smeh, prelival se in se zopet resnil, dokler ni zmagal smeh, oni grozni smeh, katerega smejejo obupanci in bušknil je z vso silo z groznim krohotom iz njega:

„Ha-ha-ha! Bedak! Za njo se bom bñl, za njo koga moril, ali pa sebe ubijal?! Bedak, stokrat budalasti bedak! Sama je volila, svobodna je, in jaz naj ji s krvjo ukrotim svobodno voljo, s krvjo omadežujem svojo roko, da ji krvavo ponudim v večno zvezo — bedarija — brrr — —.“

Zopet se je smejal, a vedno lože, vedno mileje in nazadnje se mu je zdel njegov izbruh skoro smešen. Parkrat je šel po sobi, potem legel in pihnil luč. — — —

VI.

Leto se je presukalo. Toneta je bila so-proga pl. Hefferjeva. Jeziki, kateri so pred letom dnij skoro obnemogli od samega opravljanja in jezikanja, razmotrivanja in razglabljanja, zakaj ni nič z zvezo Tonetino z Julijem, tisti jeziki so sedaj na novo oživelili in strmeč se čudili: „Ahaa! Takooo?“

Julij ni lahko prebolel udarca. Spoznal je, da se prava, globoka ljubezen nikdar ne pozabi. Hipna strast, ki vzplamti kakor kup suhe slame, ta ne traja dolgo. Pod kupom

slame ostane trohica pepela, katerega razpiha prvi veter ali izpere prvi dež. Tako je s spomini na one trenutne užitke, kateri se često zamenjavajo z ljubeznijo.

Dasi je mnogo trpel, kazal tega ni nikoli. Oprijel se je z vso vnemo svojega poklica, bil prvi strokovnjak pri celem rudniku — ali vse to ga ni utešilo.

Večkrat je razmišljal: „Čemu živim prav za prav? Ves trud, vse delo, ves denar naj je samo za to, da se redim in pasem, da se ohranim na površju zemlje, ko je vendar čisto vse jedno, če umrjem danes ali za dvajset let.“ In čimbolj se je pečal s to mislijo, tem bolj se mu je milila, in nazadnje mu je pričel šepetati neki omamni glas: „Kaj bi bil žalosten! Čemu bi ril in se pehal po zemlji brez namena? Pretrgaj nit življenja — saj je v tvoji oblasti! — — —“

Mučne so mu bile te misli iz početka, grehotne, in bal se jih je. A prišle so močnejše, silnejše, da jih je komaj zmagoval. Pollaščal se ga je stud nad življenjem, neizmerna melanholija mu je legala na dušo kakor mōra.

Videl je vse črno, samo hinavščino, pričel se je ogibati družbe, in skoro je bil izgubljen.

V rudniku je begal po lestvah, da ga niso dohajali spremljevalci, plezal v najbolj nevarne kraje, preiskaval rove. — — Opre so pokale in se šibile, on se jih ni bal, ni bal pogrezujoče se zemlje — on je iskal smrti — a smrt je bežala pred njim.

* * *

„Naprej!“ je veleval Julij v najdoljnji etaži rudnika. Rov se je bil sesedel, kroženje zraka je bilo preprečeno, škodljivi plini so se nabirali, rudarjem jamšarice niso več gorele, v prsih jih je tiščalo, sapa ni šla skozi usta.

„Gospod — nevarno je, nevarno!“ Proseče so ga nagovarjali rudarji in se obotavljali.

„Ruši se, seseda — zaspè nas!“

„Bojazljivci!“

Šel je sam naprej po rovu. Rudarji si niso upali dalje. Videli so, da gine lučka v daljavi. S strahom so zrl za njo. Ugasne.

„Ne gori, plini jo dušé!“

Zasliši se hrup in pokanje opor.

„Moj Bog, podira se, bežimo! Izgubljen je!“

Rudarji so bežali kakor črne sence po ozkem rovu, v desnicah so se jim zibale luči kakor da bi trop kresnic bežal po jami. Vsi so bežali — le jeden je obstal in ni bežal, ampak hitel Strugu na pomoč.

Prišel je do podsutega mesta. Plazil se je po trebuhu in klical. Strug se odzove — bil je živ — nepoškodovan. Lezel je po vseh štirih nazaj, bled, prepaden in iztežka je dihal. Zrak je bil neznošen. Pride do rudarja. Počasi lezeta dalje proti izhodu. Zopet hrup. Na novo se je usedalo. Rudar beži, da bi utekel — a kruta usoda — bežal je v smrt. Odtrgala se je plast škrlavca in zasušla moža, ki je iz ljubezni do svojega gospodarja tvegaj življenje. Strugu se zopet ni prigodilo nič. Bil je toliko oddaljen, da je nanj letel samo drobšč, ki ga ni zasul, niti izdatno ranil. Plezal je v temi dalje — klical, nič glasu. Plezal je čez grobljo, pod katero je bil pokopan oče treh otrok — pokopan radi njega. —

Smrti je iskal Strug, našel jo je, a ne svoje — tujo smrt; a ta mu ni upihnila luči, ta mu je razgnala temo, prepodila ono neznošno muko. —

Solze, ki so tekle pri grobu nesrečnega očeta, solze iz očesa troje sirot, te solze so bile ko utrinki v njegovo dušo. „Kdor živi

Gozdna idila.

Mihael M.

brez ljubezni, živi brez namena“, ta stavek mu je bil prej vodilna misel življenja, pravzaprav hrepenenja po smrti. A danes so mu te grenke solze klicale: „Ljubi, ljubi z vso dušo, z vsem srcem — ljubi bližnjega, ljubi siroto! Ali nisi tudi ti sirota plakal ob grobu

očeta zgodaj v rosni mladosti? Nisi ga imel rednika, a si vendar živel. Zakaj? Ker je ljubezen na svetu! Ljubezen te je redila, ljubezen dobrih src odgojila, ljubezen te podpirala, da si to, kar si. In ti poznaš samo jedno — samo svojo nesrečno ljubezen — a druge nečeš poznati? Kak kapital tiči v tebi, kapital dela, časa, blaga — sestavljen iz milodarov človeštva! In ti bi ta kapital rad uničil in nečeš vračati človeštvu obrestij, katere dolguješ? Kot tat, kot dolžnik bi rad šel s sveta in s smrtjo pohodil pravico v blato.

In kaj meniš, da je smrt sam humbug, da za njenimi vratci ne čaka tebe bič ostrega sodnika, sodnika po pravici — —?

Juliju se je zdanilo. Še tisti teden je okušal neizmerno slast, katero rodi ljubezen, dobrotljiva ljubezen, okušal tisti mir, katerega dihne v srce hvaležno solzno oko podpirane sirote. — —

Julij je začel ljubiti z največjo slastjo, z nebeškim užitkom in ljubil je do groba veliko, neizmerno. Sam je užival zato in toliko, da je živel: a njegova ljubezen je nasičevala lačne — pokrivala nage — — —.

Rana, vsekana od nesrečnega amorja, se je zacelila, a obronek je ostal. Zato je napisal na smrtni postelji zadnjo željo:

„Na krsto pa šmarnic nikar!“

Drobtine.

(Piše Fanko Barlè.)

3. Moj havelok.

Bilo je tistega leta, ko so se pojavili prvi haveloki. Jaz, napreden človek, nisem hotel biti zadnji; omislil sem si tudi jaz havelok. Moji dolgi postavi se taka obleka dobro podaje; zdi se mi tudi, da sem podoban kakemu dolgorokemu in dolgonogemu junaku v ilustrovani zbirki pravljič. In to je tudi nekaj.

Havelok je prispel. Lagal bi, ko bi rekel, da ga nisem bil vesel. Pomislite, tisto sitno oblačenje tesne zimske suknje z rastrgano podstavo pri rokavih! V havelok pa kar smukneš. Ne meniš se niti za sneg, niti za dež, nimaš prilike, da pozabiš v gostilni dežnik, ker ga ne potrebuješ, a če nimaš v železniškem vozu ničesar pod glavo deti, havelok ti pomaga iz zadrege. Vsa čast, prosim!

Smuknil sem torej prvokrat v havelok. Navdalo me je ugodno čustvo. Iztegnil sem nekoliko vrat, popravil z rokama ovratnik, pripognil se na jedno, pripognil na drugo stran, del roke v žep, napravil po sobi par

korakov, obrnil se, postal še nekoliko in potem odšel na ulico.

Človek je že tak, če ima kaj novega na sebi, misli, da so vseh oči uprte vanj. Kar nekako sram ga je. No, če ravno klobuk premeniš, se to tako lahko ne opazi; vendar če se kar najedenkrat pojaviš na ulici v novem haveloku, potem bi pa res moral biti slep, kdor ne bi opazil te premembe.

In opazili so jo.

Nisem bil še dobro na ulici, že se mi je nasproti prismejal moj dobri znanec:

„Hm, torej ti si začel? Kdo bi si to o tebi mislil? Praktično! Nič novega pod solncem. Če bi tvoj pokojni praded kaj več mislil na svojega slavnega pravnuka, gotovo bi ti v oporoki zapisal svoj plašč. Vendar ne zameri mi, malo predolg je pa vendar ta tvoj havelok. Zdiš se mi kakor duh, da ne rečem strašilo. Drugače pa vsa čast!“

Kakor da me je s šilom zbodel. Pogledam še sam, in res, havelok je zelo dolg, skoro do